

THE THEORETICAL BASIS OF RELATIONS BETWEEN CONSCIENCE EARTH AND RELIGION

Mamadiev A.U.

**Master's degree in the direction of work of the Faculty of Social
Sciences. National University of Uzbekistan Tashkent, Uzbekistan**

Annotation

On the origin of religion, there are specific theories of different connotations of different scholars and thinkers.

The above accents are Max Weber, Emiel Dürgeym, Ogyust Kont, Ernes G, Mishel Fugo ; Abu Nasr Forobi, Abu Ali Ibn Sina, Abu Rayhon Beruni Burkhoniddin Marginani and many of the same ka'bi thinkers ' theories in the root zamirida Ding abulgan trust lies in the effort to base religion and the desire to understand.

Many religious literature theories, concepts, directions all point to the fact that in a society that surrounds a person there are certain realities, and these realities set before a person immeasurable limits. Unfortunately today, the literally uncultured entering under the guise of " mass culture " is breaking these boundaries.

Key words: Religion, ideology, social problems, education of young people.

Din dunyo, inson, mavjudotlarning kelib chiqishi, insonning yashashdan maqsadi kabi savollarga o'zicha javob beradi. Dunyoviy ilm nuqtai nazaridan Din kishilik jamiyati tarixiy taraqqiyotining ma'lum bosqichida paydo bo'lgan ijtimoiy ong shakllaridan biri. Bu dunyoqarash jamiyatning ma'lum tarixiy davr va sharoitlaridagi talablari, ehtiyojlari asosida shakllanadi. Ulug' mutafakkir Abu Nasr Forobiy Dinga falsafa bilan bir qatorda haqiqatga yetishishning 2 mustaqil usulidan biri sifatida qaragan. Forobiyning fikricha, falsafadagi masalalar isbotini payg'ambarlar ramzlar shaklida bayon qilganlar.

Dinga turlicha yondoshishni Beruniy, Ibn Sino, Umar Xayyomning ijtimoiy-falsafiy qarashlarida, Ibn Rushdning ikki haqiqat nazariyasida kuzatish mumkin. 18-asr fransuz faylasuflarining Dinga bo'lgan o'ziga xos yondashuvlari, 19-asrda

mifologik maktab (aka-uka Ya. Grim va V. Grim, M. Myuller), antropologik maktab (L. Feyerbax) va b. turli yoʻnalishlar paydo boʻlgan boʻlsa, 20-asrda Dinni tadqiq qilish yuzasidan yana boshqacha qarash va nazariyalar (K. Yung, E. Dyurkxeym) vujudga keldi.

Dinning nima ekanligi turlicha izohlansada, umuman olganda Din — ishonmoqlik tuygʻusidir. Bunday tuygʻusi boʻlmagan xalq yoʻq. Chunki biron-bir xalq Dinsiz, eʼtiqodsiz, biron-bir narsaga ishonchsiz yashay olmaydi. Din insoniyatning eng teran, eng goʻzal maʼnaviy-ruhiy ehtiyojlaridan biridir. Insoniyat tarixida Din turli shakllarda namoyon boʻlgan. Dinning dastlabki koʻrinishlari fetishizm, totemizm, animizm, sehrgarlik va b.dir. Shuningdek, urugʻqabila Dinlari, milliy Dinlar (iudaizm, hinduiylik, sintoizm, daosizm, konfutsiychilik), jahon Dinlari (buddizm, xristianlik, islom) vujudga kelgan.

Din avvaliga koʻpxudolik (poli-teistik), soʻngra yakkaxudolik (monoteistik) koʻrinishida boʻlgan. Har bir Din diniy dunyoqarash, diniy marosim, diniy tuygʻu va sigʻinish obʼyektlarini oʻz ichiga oladi. Har qanday jamiyatda Din maʼlum ijtimoiy, maʼnaviy va ruhiy vazifalarni bajaradi. Uning ijtimoiy hayotga taʼsiri kuchlidir. Har bir Din dindorlarini oʻz taʼlimoti doirasida saqlashga harakat qiladi, oʻz qavmlari uchun tasalli beruvchi, ovutuvchilik vazifasini oʻtaydi. Dinlar oʻz marosim va bayramlarining qavmlari tomonidan qatʼiy tartibga amal qilgan holda bajarilishini shart qilib qoʻyadi, shuningdek, oʻz qavmlarining birligini, jamiyat va shaxsning oʻzaro aloqada boʻlishini taʼminlashga intiladi. Din insonga yashashdan maqsad, hayot mazmuni, bu dunyo va u dunyo masalalariga oʻz munosabatini bildirib turadi. U umuminsoniy axloq meʼyorlarini oʻziga singdirib, xulq-atvor qoidasiga aylantiradi. Madaniyat rivojiga katta taʼsir koʻrsatib, umuminsoniy va milliy qadriyatlarni saqlab qolish va avloddan-avlodga yetkazish ishiga yordam beradi. Din insonning ishonchli hamrohi, odamzot hayotining bir qismi boʻlib kelgan. Unga turli davrda turlicha munosabatda boʻlingan. Dinni jamiyatning hukmron kuchlari davlat siyosati darajasiga koʻtargan yoki Din hamda dindorlarni ayovsiz taʼqib

ostiga olgan hollar tarixda ko'p uchraydi. Yaqin o'tmishda — sho'rolar davrida Dinni kamsitish va unga qarshi kurash siyosati olib borildi.

O'zbekiston mustaqillikka erishgach, Din madaniy-ma'naviy omillar umumiy silsilasiga kiruvchi teng huquqli qadriyat sifatida tan olindi va Dinga to'la erkinlik berildi. Diniy jamoalar, tashkilotlarga qonun doirasida ochiq va daxlsiz faoliyat ko'rsatish imkoniyati yaratildi. O'zbekiston aholisining asosiy qismi islom diniga, yevropalik aholi xristianlikning pravoslav mazhabiga e'tiqod qiladi. Ular bilan bir qatorda katolik, protestant, boshqa mazhab (jami 15 dan ortiq konfessiya) vakillari yashaydi. Ular vatan mustaqilligini mustahkamlash, siyosiy-ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash yo'lida faoliyat yuritmoqdalar.

Din sotsiologiyasi ning o'rganilishi;

Din - intizomi vositalari va usullaridan foydalangan holda sotsiologiya. Ushbu ob'ektiv tekshiruv ikkala usuldan ham foydalanishni o'z ichiga olishi mumkin miqdoriy usullar (so'rovnomalar, so'rovnomalar, demografik va aholini ro'yxatga olish tahlili) va sifatli yondashuvlar (ishtirokchilarni kuzatish, intervyu olish va arxiv, tarixiy va hujjatli materiallarni tahlil qilish kabi).

Zamonaviy sotsiologiya akademik fan sifatida dinni tahlil qilish bilan boshlandi Emil Dyurkxaym 1897 yil o'z joniga qasd qilishni o'rganish orasida stavkalar Katolik va Protestant aholi, asos soluvchi ish ijtimoiy tadqiqotlar kabi sotsiologiyani boshqa fanlardan ajratishga xizmat qilgan. Maks Veber (1864-1920) din va din o'rtasidagi munosabatni ta'kidladilar iqtisodiy yoki ijtimoiy tuzilishning jamiyat. Shu kabi munozaralar asosiy mavzularga aylandi sekulyarizatsiya, fuqarolik diniva kontekstida dinning uyushqoqligi globallashuv va multikulturalizm. Zamonaviy din sotsiologiyasi sotsiologiyasini ham qamrab olishi mumkin.

Din sotsiologiyasi, din falsafasi diniy e'tiqodlarning to'g'riligini baholashni nazarda tutmaganligi bilan. Ko'p qarama-qarshilikni taqqoslash jarayoni dogmalar nimani talab qilishi mumkin.

Piter L. Berger “uslubiy ateizm” deb ta’riflagan. “Holbuki din sotsiologiyasi umuman farq qiladi ilohiyotga befarqlik bilan qarashda g’ayritabiyy, nazariyotchilar ijtimoiy-madaniyatni tan olishga moyildirlar”.¹

Emil Dyurkgeym - pozitivist an’ana, ya’ni u jamiyatni o’rganishni beparvo va ilmiy deb bilgan. U murakkab zamonaviy jamiyatlarni bir-biriga bog’lab turgan muammo bilan chuqur qiziqdi. Uning ta’kidlashicha, din ijtimoiy birdamlikning ifodasidir.

Uning asosiy qiziqishi barcha jamiyatlar uchun diniy hayotning asosiy shakllarini tushunishdan iborat edi. Yilda *Boshlang’ich shakllar*, Dyurkgeymning ta’kidlashicha totemlar aborigenlar hurmat qilish aslida jamiyatning o’zi haqidagi o’zlarining kontseptsiyalarining ifodasidir. Bu nafaqat aborigenlarga, balki barcha jamiyatlarga tegishli, deb ta’kidlaydi u.

Din - Dyurkgeym uchun "xayoliy" emas, garchi u buni ko’plab imonlilar muhim deb biladigan narsalardan mahrum qilsada din ayni haqiqatdir; bu jamiyatning o’z ifodasidir va haqiqatan ham dinga ega bo’lmagan jamiyat yo’q. Biz shaxs sifatida o’zimizdan kattaroq kuchni anglaymiz, bu bizning ijtimoiy hayotimizdir va shu in’ikosni beramiz. Keyin biz o’zimizni diniy jihatdan guruhlarda ifodalaymiz. Din - bizning ifodamiz; jamoaviy ong, bu bizning barcha shaxsiy onglarimizning birlashishi bo’lib, keyinchalik o’ziga xos haqiqatni yaratadi.

Demak, avstraliyalik aborigenlar singari unchalik murakkab bo’lmagan jamiyatlarda unchalik murakkab bo’lmagan diniy tizimlar mavjud bo’lib, ular bilan bog’liq totemlarni o’z ichiga oladi. Muayyan jamiyat qanchalik murakkab bo’lsa, diniy tizim shunchalik murakkab bo’ladi. Jamiyatlar boshqa jamiyatlar bilan aloqada bo’lganligi sababli, diniy tizimlarning ta’kidlash tendentsiyasi mavjud universalizm katta va katta darajada. Ammo, mehnat

¹ Piter L. Berger “uslubiy ateizm” nazariyasidan

taqsimoti shaxsni muhimroq ko'rinishga olib keladi, diniy tizimlar tobora ko'proq shaxsga e'tibor qaratmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Abu Rayhon Beruniy tarvihalar. «Javohirot kitobi» dan. //Arabchadan A.Irisov tarjimasini. – Toshkent: Xalq merosi, 1991. – B.12.
2. Agapov Ye.P., Volozhukova K.V. Istoriya sotsial'noy raboty. – M., 2009.
3. Agapov Ye.P., Volozhukova K.V. Istoriya sotsial'noy raboty. – M., 2009.
4. Alisher Navoiyning “Hayratul-abror” (“Yaxshi kishilarning hayratlanishi”) asari.– Toshkent. Yangi asr avlodi, 2009. – B. 56.
5. Ahmad Yassaviy. Hikmatlar. – Toshkent: G'.G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti, 1991. – B.234.
6. Boboyev H., Hasanov S. “Avesto” – ma'naviyatimiz sarchashmasi. – Toshkent: Adolat, 2001. – 110 b.
7. Boboqulov S. Mahalla – tarbiya o'chog'i. // Hayot va iqtisod. – Toshkent. 1992. №3. – B.20.
8. Xaqnazarova S. Abdullah Sher is a great translator //Journal of Pedagogical Inventions and Practices. – 2021. – T. 3. – C. 44-45.
9. Haqnazarova S. Translation And Literary Influence on The Work of Abdulla Sher //Texas Journal of Multidisciplinary Studies. – 2022. – T. 5. – C. 92-93.